

Литература

1. Ануфриев И.Н. Модели и механизмы внутрифирменного управления / И.Н. Ануфриев. – М.: Институт проблем управления, 2009. – 72 с.
2. Баранчев В. Контроллинг: технология, инструменты, организация / В. Баранчев // Проблемы теории и практики управления. - 2004. - №5. - С. 85-90.
3. Клейнер Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Г.Б. Клейнер . - М.: Экономика, 2007. - 288 с.

Анотація: Розглянуті теоретичні основи контролінга як інструменту управління витратами і запропоновані прикладні аспекти його застосування в практиці роботи вітчизняних промислових підприємств.

Ключові слова: витрати, контролінг, бюджетування, собівартість, прибуток, управління, підприємство.

Annotation: Theoretical bases of kontollynga are considered as instrument of management by expenses and the applied aspects of his application in practice of work of domestic industrial enterprises are offered.

Keywords: expenses, kontrolllyng, byudzhetyrovanye, prime price, income, management, enterprise.

УДК 631.147:338.43

Лисак О.І.,
к.е.н., в.о. доц.

Таврійський державний агротехнологічний університет

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. В статті розглянуто проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва. Визначено причини зниження родючості сільськогосподарських угідь та запропоновано шляхи відновлення земель.

Ключові слова: екологізація сільського господарства, родючість ґрунтів, деградація земель, мінімізація обробітку ґрунту.

Постановка проблеми. В даний час в Україні проблема родючості ґрунтів загострилася. Погіршуються фізичні та хімічні властивості ґрунту, розширюються площі деградованих земель, забруднених стічними водами та хімічними сполуками. За останні 25 років вміст гумусу в ґрунті зменшився з 3,5

до 3,2. Віра в те, що техніка добрива, пестициди можуть безкінечно підвищувати урожайність, привела до застою розвитку агрокультури в господарствах, ігноруванню природних особливостей землі. До цього додається всеохоплююча криза народного господарства; технологічна і структурна відсталість суспільного виробництва; відсутність (або зародковий стан) дійового економічного механізму раціоналізації землекористування та реалізації заходів охорони ґрунтів, який був би ефективним до сучасних вимог; відсутність прогресивного і досить повного законодавчо-правового поля регулювання економічної безпеки на національному рівні та нормативно-методичного забезпечення законодавчих актів для регіональних і місцевих рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти збереження та відтворення земельних ресурсів, підвищення родючості ґрунтів, їх захисту і раціонального використання досліджувались вітчизняними та зарубіжними вченими. Вивченню проблем екологізації аграрної сфери, раціоналізації землекористування значну увагу приділили відомі: І.К. Бистряков, П.П. Борщевський, В.Г. В'юн, В.В. Горлачук, Я.С. Гуков, Б.М. Данилишин, Д.С. Добряк, С.І. Дорогунцов, В.Я. Месель-Веселяк, М.Ф. Реймерс, І.А. Розумний, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, В.М. Трегобчук, М.М. Федоров, Т.С. Хачатуров тощо.

Ціль роботи. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і практичних засад екологобезпечного використання земель у сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища.

Вирішення екологічних проблем набуває особливого значення в агропромисловому виробництві, зокрема у сільському господарстві, яке є

своєрідною контактною зоною людини з природою. Близько 50% усіх негативних процесів, які призводять до деградації стану природного середовища, припадає саме на цю галузь. І якщо виходити з позицій екологічного захисту, головна мета на сьогодні повинна полягати в тому, щоб зберегти землю, її якісний стан для майбутніх поколінь.

Незалежно від форми господарювання метою сільського господарства є виробництво максимальної кількості продукції навіть за рахунок збільшення ступеня інтенсивності навантаження на земельні ресурси.

У практиці зменшення родючості викликане багатьма причинами: виснаженням традиційних технологій землеробства, недоліками в агротехніці, неврахуванням в науково-технічному прогресі в сільському господарстві природоохоронних факторів.

Існує значна кількість факторів, які спричиняють руйнівні й деградаційні процеси стосовно земельних ресурсів і призводять до економічних збитків у сільському господарстві.

Великогабаритна важка техніка кардинально трансформує рельєфі структуру ґрунту, поверхневий та підземний стоки вод, видозмінює гідрографічну мережу. Середня маса нашого трактора сягає 8-10 т (К-701 - 13,5 т), тоді як у США цей показник становить 6,3 т. З появою важких енергонасичених тракторів масою понад 4-8 т (МТЗ-82,1 -150, ХТЗ-120, ХТЗ-170), особливо в зрошуваних умовах, інтерес до змін властивостей ґрунтів зріс, оскільки такі трактори негативно впливали на ґрунт. Виявлено дві причини, які спричиняють негативний вплив техніки на властивості ґрунту і врожайність сільськогосподарських культур: це неконтрольоване зростання маси машинно-тракторних агрегатів і явна недосконалість організації ведення механізованих польових робіт. Щоб зменшити кількість проходів по полю важкої техніки при підготовці ґрунту, слід використовувати широкозахватні агрегати, поєднуючи декілька технологічних операцій в одному робочому процесі, не проводити обробіток при перезволоженому ґрунті.

Негативний вплив ходових систем мобільних агрегатів на ґрунт можна зменшити впровадженням у практику комплексу організаційних заходів, що забезпечують їх рух за заздалегідь наміченими маршрутами. При цьому більшість технологічних операцій виконується при пересуванні тракторів одними й тими самими коліями, — завчасно визначеними і фіксованими на період вирощування сільськогосподарської культури маршрутах. Щоб зменшити площу ущільнення поля, слід, за можливістю, надавати перевагу тракторам великого тягового класу, завдяки чому при агрегуванні із широкозахватними знаряддями набагато зменшується кількість проходів по полю.

Дуже несприятливим є і співвідношення угідь на сільськогосподарських землях, в яких абсолютно переважає рілля (81,8% від загальної площі цих земель), а на частку сінокосів припадає 4,0%, пасовищ - 12,9% і багаторічних насаджень - 1,3%. Грубо порушено оптимальне співвідношення ріллі, луків, лісів і вод, без якого неможливо підтримувати екологічний баланс території і розробити оптимальну стратегію землеробства.

Вагома частина екологічних збитків є наслідком широкої хімізації землеробства. Збираючи з поля урожай, людина втручається в природний кругообіг речовин. При середньому врожаї 7-8 т/га сухої речовини винос поживних речовин становить приблизно 130 кг азоту, 45 кг фосфору, 140 кг калію. Якщо в умовах середньої Європи удобрювати ґрунт тільки виробленим в господарстві гноєм, то в орні землі повертатиметься усього 1/4- 1/3 відчужених з урожаєм поживних речовин. Таким чином стає очевидною необхідність додаткового внесення мінеральних добрив. Мірою для визначення кількості мінеральних добрив і гною необхідно вважати винос поживних речовин з урожаєм тією чи іншою культурою.

Тому в даний час мінеральні добрива стали основним фактором підвищення врожайності. За рекомендаціями вчених, у середньому в Україні співвідношення між азотом, фосфором і калієм повинно становити 1:1:0,8. Фактичне співвідношення між цими елементами в добривах, що постачаються

сільському господарству, становить 1:0,48:0,60. Відносний дефіцит фосфору і калію в добривах, що використані в сільському господарстві, становить відповідно 52 і 20%. Недостатньо застосовуються органічні добрива, насамперед гній, торф. Елементарні підрахунки свідчать, що наявний в Україні потенціал органічних добрив використовується не більше як на 40%. Якщо в США на 1 га ріллі вносять-15,5 т органіки, в Англії - 26 т, в Голландії - 76 т, то в Україні в середньому 8,5 т. Не вистачає у нас як техніки, так і технологій утилізації і внесення органічних добрив.

Важливого значення в умовах ринкових відносин набувають питання розподілу сільськогосподарських культур на території держави. Доцільно було б вже зараз провести розрахунки потреб України в продукції високоінтенсивних технічних культур (цукрових буряків, льону-довгунця), оскільки порівняно висока їх питома вага пов'язана із значно більшим ризиком порушення ґрунтів і необхідністю вжиття додаткових заходів для відновлення природної родючості.

Господарства не застосовують такий спосіб підвищення родючості ґрунтів, як посіви культур ярого ріпаку, редьки. Застосування цього заходу із внесенням органічних добрив в достатній кількості та посіву багаторічних трав, давало би змогу забезпечити бездефіцитний баланс гумусу в ґрунті, тобто це є певні поступки до нових методів землеробства, які в недалекому майбутньому повинні стати основними в аграрному виробництві. Адже головним принципом розвитку сільського господарства повинен стати принцип екологізації всіх заходів по розвитку сільськогосподарського виробництва. І вже у відповідності з цим принципом, з орієнтацією на нього повинні здійснюватись заходи по механізації, хімізації, меліорації, розвивати науково-технічний прогрес в сільському господарстві.

Висновки. Повернення сільськогосподарських угідь до нормального стану, відтворення родючості ґрунтів – це ті першочергові завдання, які повинні виконувати в кожному господарстві. А для цього потрібна переорієнтація сільського господарства, всього АПК з техногенних пріоритетів

на екологічні. Тут необхідна суттєва перебудова всієї політики в галузі, господарському механізмі, системи ціноутворення, галузевої і технологічної структури цього комплексу. Тільки на цій основі можливо досягти переорієнтації сучасного ресурсомісткого, природомісткого типу розвитку аграрного сектора економіки на ресурсозберігаючий, екологічний.

Екологізація сільського господарства, необхідність забезпечення простого і розширеного відтворення природної родючості, як основи росту виробництва сільськогосподарської продукції, пред'являють особливі вимоги до господарювання на землі. В зв'язку з цим потрібно змінити пріоритети в розподілі капітальних вкладень на курс посилення ролі природоохоронних витрат. Це перш за все, протиерозійні заходи, застосування нових способів обробітку ґрунту, вапнування ґрунтів, мінімізація обробітку ґрунту; біологічні та інтегровані системи охорони рослин; чисті пари тощо. Ці заходи по своїй суті є «м'якими», тобто вони не вносять різких змін в екологічний баланс агроєкосистем, а навпаки, сприяють підвищенню родючості ґрунтів.

Література

1. Богачов, В. Необхідність підвищення екологічної безпеки в Україні [Текст] / В. Богачов // Економіст. - 2008. - N 9. - С. 12-14
2. Дубас Р.Г. Економіка природокористування [Текст] : навчальний посібник / Р.Г. Дубас. – К.: КНТ, 2009. – 448 с.
3. Колотило, Д.М. Екологія і економіка [Текст] : навчальний посібник / Д. М. Колотило ; Мін-во освіти і науки України, Київський нац. економічний ун-т. - 2-е вид. доп. і перероб. - К. : КНЕУ, 2005. - 576 с.
4. Макарова Н.С. Економіка природокористування [Текст] : Навчальний посібник. // Н.С. Макарова, Л.Д. Гармідер, Л.В. Михальчук. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 322 с.
5. Регіональна економіка [Text] : курс лекцій. Модуль 2. Екологія / ДВНЗ "УАБС НБУ" ; уклад.: Б.А. Дадашев, В.В. Обливанцов, В.П. Гордієнко. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. - 123 с.

6. Синяєва Л.В. Екологічні проблеми України та шляхи їх вирішення [Текст] / Л.В. Синяєва, Р.І. Олексенко, І.М. Плаксина // Вісник Сумського національного аграрного університету. - 2007. - № 4. - С.12-15

7. Фурдичко О.І. Економіка природокористування [Текст] : підручник / О.І. Фурдичко, Л.О. Мармуль, В.О. Малєєв, Ю.В. Пилипенко. – К.: Аграрна освіта, 2009. – 256 с.

***Аннотація.** В статті розглянуті проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва. Визначені причини зниження плодючості сільськогосподарських угідь і пропонуються шляхи відновлення земель.*

***Summary.** The article considers the problem of ecological agriculture. The reasons reduce fertility of agricultural land and the ways of restoring lands.*

УДК 331.53

Лукіна Г.І., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

***Анотація.** Вивчається взаємозв'язок природного та міграційного руху населення у формуванні природної основи людського капіталу. Актуалізується необхідність поглиблення заходів щодо запобігання еміграції висококваліфікованих працівників як елемента втрати людського капіталу України.*

Постановка проблеми. Одним із проявів міжнародних економічних відносин є міжнародна міграція робочої сили, яка формує світовий ринок праці. Міжнародний рух робочої сили набув глобального характеру, оскільки охопив усі континенти. Держави світу та міжнародні організації з питань праці регулюють процеси переміщення робочої сили через національні кордони в обох напрямках. Мотиви переїзду формують основні міграційні потоки – це трудова міграція (становить більшу частку серед загального міграційного потоку, обумовлена бажанням покращити матеріальне становище своє і своєї родини), міграція пов'язана із навчанням, міграція біженців та вимушених переселенців.